

STRATEGIK REJALASHTIRISH JARAYONI: STRATEGIK REJALASHTIRISHNING ASOSIY BOSQICHLARI VA ULARNING AHAMIYATI

Maxramova Nigoraxon

Andijon mashinasozlik instituti

Buxgalteriya hisobi va menejment kafedrası katta o'qituvchisi

Egamberdiyev Shavkatbek

Andijon mashinasozlik instituti

Iqtisodiyot yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada strategik rejalashtirish jarayoni va uning asosiy bosqichlari tahlil qilinadi. Strategik rejalashtirish - bu tashkilotning uzoq muddatli maqsadlarini belgilash va ularga erishish uchun zarur bo'lgan yo'nalishlarni aniqlash jarayonidir. Maqolada strategik rejalashtirishning muhim bosqichlari, jumladan, vaziyatni tahlil qilish, maqsadlarni belgilash, strategiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonlari batafsil ko'rib chiqiladi. Har bir bosqichning ahamiyati va ularning tashkilotning muvaffaqiyatiga ta'siri haqida ham ma'lumot beriladi. Shuningdek, maqolada strategik rejalashtirish jarayonining amaliy misollari va uning samaradorligini oshirish uchun tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: rejalashtirish, SWOT tahlili, PEST tahlili, SMART tahlili, strategiyalar, strategik rejalar, innovatsion.

Kirish. Strategik rejalashtirish jarayoni - bu tashkilotning uzoq muddatli maqsadlarini belgilash, ularni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan strategiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirish jarayoni. Ushbu jarayon tashkilotning ichki va tashqi muhitini tahlil qilishni, raqobatchilarni o'rganishni, resurslarni baholashni va

kelajakdagi imkoniyatlar hamda xavflarni aniqlashni o'z ichiga oladi. Strategik rejalashtirish har qanday tashkilot uchun muhim ahamiyatga ega, chunki u tashkilotning muvaffaqiyatini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi [1]. Jarayon bir necha asosiy bosqichlardan iborat.

Birinchi bosqich - vaziyatni tahlil qilish. Bu bosqichda tashkilotning ichki va tashqi muhitini o'rganish zarur. Ichki muhit tahlilida tashkilotning kuchli va zaif tomonlari, resurslari, xodimlari va jarayonlari ko'rib chiqiladi. Tashqi muhit tahlilida esa iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va texnologik omillarni hisobga olish lozim. SWOT tahlili (kuchli tomonlar, zaif tomonlar, imkoniyatlar va tahdidlar) bu bosqichda keng qo'llaniladi.

Ikkinchi bosqich - maqsadlarni belgilash. Tahlil natijalari asosida tashkilot o'zining uzoq muddatli maqsadlarini aniqlashi kerak. Maqsadlar aniq, o'lchovli, erishish mumkin bo'lgan, real va vaqt bilan bog'langan bo'lishi lozim (SMART tamoyillari) [2]. Bu bosqichda tashkilot o'zining missiyasini va vizionini ham belgilaydi, bu esa kelajakdagi yo'nalishni aniqlashda yordam beradi.

Uchinchi bosqich - strategiyalarni ishlab chiqish. Bu bosqichda tashkilot belgilangan maqsadlarga erishish uchun zarur bo'lgan strategiyalarni ishlab chiqadi. Strategiyalar turli xil bo'lishi mumkin: bozorni kengaytirish, yangi mahsulotlar yaratish, xarajatlarni kamaytirish yoki raqobatchilar bilan hamkorlik qilish kabi. Har bir strategiya o'zining afzalliklari va kamchiliklariga ega, shuning uchun ularni baholash va tanlash muhimdir.

To'rtinchi bosqich - amalga oshirish. Strategiyalar ishlab chiqilgandan so'ng, ularni amalga oshirish jarayoni boshlanadi. Bu bosqichda resurslarni taqsimlash, vazifalarni belgilash va xodimlarni jalb etish zarur. Amaliyotni nazorat qilish va monitoring qilish ham muhimdir, chunki bu jarayon davomida yuzaga keladigan muammolarni tezda aniqlash va hal qilish imkonini beradi.

Beshinchi bosqich - natijalarni baholash va qayta ko'rib chiqish. Tashkilot belgilangan maqsadlarga erishganligini yoki erisha olmaganligini baholashi kerak. Agar maqsadlarga erishilmagan bo'lsa, strategiyalarni qayta ko'rib chiqish va yangilash zarur bo'lishi mumkin. Bu jarayon doimiy ravishda takrorlanishi kerak, chunki tashqi va ichki muhit o'zgarishi bilan tashkilotning strategik rejalari ham mos ravishda yangilanadi [3].

Umuman olganda, strategik rejalashtirish jarayoni tashkilotning muvaffaqiyatini ta'minlashda asosiy vosita hisoblanadi. U orqali tashkilot o'z maqsadlarini aniq belgilab, ularga erishish uchun zarur bo'lgan yo'nalishlarni aniqlaydi va amalga oshiradi.

Strategik rejalashtirish jarayoni tashkilotlarning muvaffaqiyatiga ta'sir ko'rsatadigan muhim omillardan biridir. Ushbu jarayonning har bir bosqichi tashkilotning uzoq muddatli maqsadlariga erishishda muhim rol o'ynaydi. Quyida strategik rejalashtirish jarayonining bosqichlari, ularning ahamiyati va tashkilotning muvaffaqiyatiga ta'siri haqida batafsil ma'lumot beraman.

Muhitni tahlil qilish. Ahamiyati. Muhitni tahlil qilish - strategik rejalashtirish jarayonining birinchi va eng muhim bosqichidir. Ushbu bosqichda tashkilot ichki va tashqi omillarni o'rganadi. Tashqi muhitni tahlil qilishda iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va texnologik omillar (PEST tahlili) ko'rib chiqiladi [4]. Ichki muhit esa tashkilotning resurslari, madaniyati, kuchli va zaif tomonlarini o'z ichiga oladi (SWOT tahlili).

Ta'siri. Muhitni tahlil qilish tashkilotga raqobatbardosh ustunliklarni aniqlashga yordam beradi. Kuchli tomonlaridan foydalanish va zaif tomonlarini kamaytirish orqali tashkilot o'z pozitsiyasini mustahkamlashi mumkin. Shuningdek, imkoniyatlar va tahdidlarni aniqlash orqali tashkilot o'z strategiyalarini mos ravishda ishlab chiqishi mumkin.

Maqsadlarni belgilash. Ahamiyati. Maqsadlarni belgilash jarayoni tashkilotning kelajakdagi yo'nalishini belgilaydi. Tashkilotning missiyasi va vizionini aniqlab, SMART (aniq, o'lchovli, erishish mumkin, relevant, vaqtga bog'liq) tamoyillari asosida

aniq maqsadlar qo'yiladi [5]. Bu maqsadlar xodimlar uchun yo'nalish va motivatsiya manbai bo'lib xizmat qiladi.

Ta'siri. Aniq maqsadlar tashkilotning barcha xodimlarini birlashtiradi va ularning harakatlarini muayyan yo'nalishga qaratadi. Maqsadlar yutuqlari baholanib borilishi kerak, bu esa xodimlarga o'z ishlarini qanday qilib yaxshilash kerakligini ko'rsatadi. Maqsadlarni belgilash jarayoni shuningdek, tashkilotning resurslarini samarali taqsimlashga yordam beradi.

Strategiyalarni ishlab chiqish. Ahamiyati. Strategiyalarni ishlab chiqish jarayoni maqsadlarga erishish uchun zarur bo'lgan yo'nalishlarni belgilaydi. Tashkilot innovatsiyalar, yangi texnologiyalar va bozor talablariga moslashish orqali raqobatbardosh ustunliklarni yaratadi. Strategiyalarni ishlab chiqishda tashkilotning resurslari va imkoniyatlari hisobga olinadi.

Ta'siri. To'g'ri strategiyalarni tanlash tashkilotning raqobatbardoshligini oshiradi. Strategik rejalashtirish jarayonida ishlab chiqilgan strategiyalar, tashkilotga bozor sharoitlariga tezda moslashishga yordam beradi. Bu esa tashkilotni o'z raqobatchilaridan ajratib turadi va mijozlarga yanada yaxshiroq xizmat ko'rsatish imkonini beradi.

Amalda tadbiq etish. Ahamiyati. Amalda tadbiq etish - strategik rejalashtirish jarayonining muhim bosqichidir. Bu bosqichda belgilangan strategiyalar hayotga tadbiq etiladi. Resurslar taqsimlanadi, vazifalar belgilanadi va xodimlar jalb etiladi. Samarali amalga oshirish jarayoni kommunikatsiya va hamkorlikni talab qiladi.

Ta'siri. Amalda tadbiq etish jarayoni muvaffaqiyatli o'tishi uchun xodimlarning ishtiroki juda muhimdir. Agar xodimlar o'z vazifalarini to'g'ri tushunmasa yoki motivatsiya bo'lmasa, strategiyalar muvaffaqiyatli amalga oshirilmaydi. Shuningdek, kommunikatsiya orqali xodimlarga maqsadlar va strategiyalar haqida to'g'ri axborot berilishi kerak.

Natijalarni baholash va qayta ko'rib chiqish. Ahamiyati. Natijalarni baholash va qayta ko'rib chiqish jarayoni strategik rejalashtirish jarayonining oxirgi bosqichidir. Tashkilot maqsadlarga erishilganligini tahlil qiladi va zarur bo'lsa strategiyalarni yangilaydi. Bu jarayon doimiy ravishda takrorlanadi, chunki muhit o'zgarishi bilan tashkilotning strategik rejalari ham mos ravishda yangilanadi.

Ta'siri. Natijalarni baholash jarayoni tashkilotga o'z faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirish imkonini beradi. Agar maqsadlarga erishilmagan bo'lsa, bu sabablarni aniqlab olish va strategiyani qayta ko'rib chiqish zarur. Ushbu jarayon tashkilotni yanada adaptiv va innovatsion qiladi.

Strategik rejalashtirish jarayoni har bir tashkilot uchun muhimdir. Har bir bosqichning ahamiyati tashkilotning muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Muhitni tahlil qilish orqali raqobatbardosh ustunliklarni aniqlash, maqsadlarni belgilash orqali yo'nalishni belgilash, strategiyalarni ishlab chiqish orqali raqobatbardosh ustunliklarni yaratish, amalda tadbiq etish orqali resurslarni samarali boshqarish va natijalarni baholash orqali doimiy ravishda takomillashtirish - bularning barchasi tashkilotning muvaffaqiyatini ta'minlaydi.

Strategik rejalashtirish jarayonining har bir bosqichi bir-biri bilan bog'liq bo'lib, ular o'zaro aloqada ishlaydi. Tashkilotlar uchun bu jarayonni to'g'ri amalga oshirish juda muhimdir, chunki ularning kelajagi va muvaffaqiyati ushbu jarayonning samaradorligiga bog'liqdir. Har bir tashkilot o'zining unikal sharoitlariga mos ravishda strategik rejalashtirish jarayonini olib borishi kerak, bu esa ularning raqobatbardoshligini oshiradi va bozor sharoitlariga moslashuvchanligini ta'minlaydi.

Ushbu matnda strategik rejalashtirish jarayonining har bir bosqichining ahamiyati va ta'siri haqida batafsil ma'lumot berildi. Biroq, ushbu mavzu juda keng va chuqurdir, shuning uchun yanada kengroq tahlil qilish mumkin. Har bir tashkilot o'zining o'ziga xos sharoitlari va ehtiyojlariga qarab strategik rejalashtirish jarayonini individual ravishda amalga oshirishi zarur.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Strategik rejalashtirish jarayoni tashkilotlarning muvaffaqiyatini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu jarayonning asosiy bosqichlari - muhitni tahlil qilish, maqsadlarni belgilash, strategiyalarni ishlab chiqish, amalda tadbiq etish va natijalarni baholash - har biri o'ziga xos ahamiyatga ega. Muhitni tahlil qilish orqali tashkilot ichki va tashqi omillarni aniqlab, raqobatbardosh ustunliklarni belgilaydi. Maqsadlarni aniq belgilash xodimlarga yo'nalish beradi va ularning motivatsiyasini oshiradi. Strategiyalarni ishlab chiqish esa maqsadlarga erishish uchun zarur yo'nalishlarni belgilaydi. Amalda tadbiq etish jarayoni xodimlarning ishtirokini ta'minlaydi va strategiyalarni hayotga tatbiq etishga imkon yaratadi. Natijalarni baholash va qayta ko'rib chiqish jarayoni esa tashkilotga doimiy ravishda o'z faoliyatini takomillashtirish imkonini beradi. Umuman olganda, strategik rejalashtirish jarayoni tashkilotning kelajagini belgilaydi, raqobatbardoshligini oshiradi va bozor sharoitlariga moslashuvchanligini ta'minlaydi. Tashkilotlar ushbu jarayonni samarali amalga oshirish orqali o'z maqsadlariga erishishi va muvaffaqiyatli rivojlanishi mumkin. Shuning uchun strategik rejalashtirish har bir tashkilot uchun zaruriy jarayon bo'lib, uning muvaffaqiyati ushbu jarayonning sifatiga bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yo'ldoshev N.Q. "Strategik menejment" .O'quv qo'llanma.T.: TDIU nashriyoti, 2012-y.
2. Xo'djamuratova G.Yu. Strategik boshqarish. Darslik. –T.: «IQTISODIYOT», 2019. – 177 b.
3. B. Kattakishiyev, I.Mamayusupov. Strategik menejment fanidan praktikum. - T., «Fan va texnologiya», 2008, 232 bet.
4. Кокошин А.А. Стратегическое управление: теория, исторический опыт, сравнительный анализ и задачи. -М.: РОССПЭН, 2010. – 525 с.
5. Michael A. Hill. Strategic Management: Competitiveness and Globalization – Concepts and Cases. South - Western Collage Pub. 2014. USA. - 896 p.